

COVA DE SANT JOSEP- J. Borràs i Xavier

NOTA DESCRIPTIVA

SITUACIÓ: La cova s'obri a uns metres sobre el riu Belcaire, al seu marge esquerre i a poca distància de la població de la Vall d'Uixó, just pel dessota de l'ermita de Sant Josep, que dona nom a la cova.

Degut a la seva condició turística, no cal aprofundir massa en la seva exacta localització, ja que existeixen nombroses indicacions i un gran aparcament a l'entrada, així com un complex turístic de botigues i restaurants al seu costat.

DESCRIPCIÓ MORFOLÒGICA: Per tal de clarificar aquesta llarga nota descriptiva, dividirem la cova en tres sectors que denominarem: *Galeries Inicials*, *Galeries Centrals* i *Galeries Finals*; començarem pel primer apartat:

GALERIES INICIALS: Considerarem com el vestíbul de la cova acondicionada per als visitants, que comprèn de la boca a l'embarcador. Aquest vestíbul, de 37 m. de longitud, és la part inicial d'una galeria de sentit N 32 E - S 32 W, la base de la qual és encimentada i delimitada pel costat oriental per una baixa i llarga part recta, mentre que pel costat contrari uns grans blocs separen aquest corredor de la sortida del riu subterrani a l'exterior, zona a la qual hi ha instal·lades unes comportes amb la finalitat de mantenir el nivell navegable de les aigües.

A l'embarcador, la galeria presenta una amplada de 7 m. i l'alt sostre és acanalat per un conjunt de diàclasis longitudinals; a partir d'aquest punt és necessària la navegació per tal de prosseguir la visita a la cavitat. Poc a poc la galeria va perdent amplada i després d'un suau recolze, entra lateralment a la *Sala de les Rates Penades*, a 80 m de l'entrada. Aquesta sala és de secció allargada, tot presentant una amplada de 10 m. per una longitud de 35 m. punt a partir del qual i per espai de 150 m. la cova es dirigeix pràcticament vers el N.

La *Sala de les Rates Penades*, presenta en el seu sostre una interessantíssima mostra de grans i nombroses *marmites invertides* i forats

provocats per l'erosió turbil·lonar de les aigües, que en alguns punts arriben fins i tot a formar falsos pisos superiors.

Tornant altra vegada a la galeria que surt de la sala anterior, cal dir que el sostre va baixant progressivament fins arribar a l'antiga *Boca del Forn*, primer punt sifonant que va ésser dinamitat per a permetre el pas de les barques.

Un cop travessat aquest túnel de 17 m. la galeria torna a adquirir grans dimensions, tot formant algunes sales laterals fins arribar a l'entrada d'un nou pas sifonant, que també fou dinamitat com l'anterior, encara que aquest és molt més llarg (36 m.); aquest nou túnel és anomenat *Galeria dels Sifons* i constituït durant molt temps el final penetrable de la cova (veure *Resum Històric* que acompanya a aquesta descripció). A l'entrada d'aquests antics sifons comença una ramificació que es dirigeix al N 50 E, que va perdent amplada i acaba fent-se impenetrable per la seva estretesa, essent interessant pel fet que la seva base baixa en fort pendent fins arribar a una profunditat submergida de 12m.; aquest braç és anomenat *Llac Blau*.

GALERIES CENTRALS: La *Galeria dels Sifons*, és també prou profunda i va sortir a una nova zona de la cova, més interessant que la part que hem vist. Aquesta nova i ampla galeria es dirigeix vers el S 63 W amb un recorregut de 60 m. una amplada mitjana de 10 m. i una alçada de 4m. per 3 m. de profunditat d'aigua, al final de la qual arriba a la major sala de la cova, amb una alçada de volta d'11m.. Més endavant i després d'uns meandres, torna a prendre un sentit general vers el N 60 E per espai de 65 m., per a girar després cap el N i als 30m. cap el W 10 N, tot arribant en aquest punt a uns nous sifons que constitueixen el final visitable de la cova. Cal dir que aquesta última zona descrita presenta una peculiar configuració, molt marcada per l'erosió de les aigües, amb grans *acanalaments i arestes* a les parets i sostres.

Tornem altra vegada a la sala on desemboca la *Galeria dels Sifons*, on hem dit que començava la segona part de la cova; doncs bé, al principi de la galeria té l'inici una nova *Galeria Seca*, meandriforme i de poca amplada, estructurada sobre una xarxa de diàclasis de variades direccions, amb el nivell de la base lleugerament elevat sobre el nivell del riu. Aquesta *Galeria Seca* després de 255 m. de recorregut, surt novament al riu subterrani, justament al punt on havíem deixat abans la seva descripció.

Aquesta *Galeria Seca* pràcticament no presenta cap tipus d'interès baix el punt de vista del visitant, encara que és molt interessant baix el punt de vista hidrològic, perquè fou abandonada per les aigües, en una primitiva fase d'eixamplament, per a prosseguir aquestes per un camí molt diferent, tot excavant noves galeries que a la llarga tallarien novament les aigües, un xic més elevades. A la part central d'aquesta zona abandonada pel punt digne d'esment, que és una cúpula de 17 m. d'alçària totalment revestida de colades parietals, essent aquest un antic i important punt de captació d'aigües.

GALERIES FINALS: Cal tornar altra vegada al punt on havíem deixat la galeria del riu, a la sortida de la *Galeria Seca*; encara continua uns 30 m. més fins arribar a un nou punt sifonant, que també fou dinamitat, que permet l'accés a una sala de 35 m. vers el S 40 W, punt on existeix un altre punt sifonant, també obert artificialment per tal de permetre el més fàcil accés a la part nova de la cova. Aquesta zona, que denominarem *nova*, comença a l'extrem interior del sífo esmentat amb una gran sala de 30 m. de llarg per 20 m. d'ample i 18 m. d'alçada, la qual ha sofert un gran ensorrament de la volta, arribant els grans blocs a obstruir el curs del riu i fent per tant impossible la seva urbanització.

Un cop passada aquesta gran sala comença una galeria amb una amplada mitja de 10 m., dimensions que es mantindran al llarg de 360 m., essent variable la seva altura, que oscil·larà entre 2 m. i 8 m.. El riu en aquesta galeria corre lliurement, tot acumulant els materials sòlids que transporta a les voreres, que formen àmplies platges entre les que descriu suaus meandres, oscil·lant llur fondària entre els 20 cm. i 1,5m. a la seva part final. Les concrecions són d'una gran bellesa, encara que molt localitzades, representades per aglomerats de *macarrons* i *excèntriques* amb una gamma de tonalitats que va del més pur blanc fins el gris negrós; són dignes de ressaltar també les ben desenvolupades *colades* parietals i alguns *gours* de gran bellesa, malgrat llur reduït tamany.

A 110 m. de la gran sala ensorrada, la galeria es divideix per a tornar a unir-se ambdues branques poc més endavant. És en aquest punt on ha entrat en contacte amb un conducte meandriforme d'uns 70 m. de recorregut, en el que s'acumula una gran quantitat d'argila humida que dificulta la seva exploració, fins arribar a obstruir totalment aquesta galeria, que actua de recaptador dels aportaments hídrics del riu *Belcaire* en èpoques de crescuda.

A partir de l'esmentada bifurcació, continua la galeria amb suaus i llargs meandres tot dirigint-se vers el NW, per a canviar de sentit cap l'W després d'un recorregut de 210 m.. En aquest punt gira per a prosseguir en forma de túnel, just on s'obri el petit forat d'accés a la *Sala d'en Vicent*, una cúpula lateral profusament ornamentada i similar a la *Cascada de la Flor*. El túnel que comentàvem abans, acaba en un estret pas quasi totalment inundat, que dona entrada a una saleta allargada on existeix un sifó de 6 m. de desenvolupament subaquàtic, que un cop superat arriba a una galeria de 40 m. tancada per un nou punt sifonant de tan sols 3 m.; al començament d'aquesta galeria, s'obri, un xic elevada, l'entrada d'una branca lateral de sentit S-N, de 35 m. de desenvolupament, amb les parets totalment recobertes per una gran quantitat de colades i la base ocupada per una contínua successió de gours.

Un cop passat aquest segon i petit sifó, s'arriba a una nova galeria de 45 m. que es va eixamplant progressivament fins quedar tancada per un nou sifó, el més important de tota la cavitat, amb un desenvolupament subaquàtic de 35 m i 7m. de profunditat, del qual surten algunes branques i presenta un laminador en el seu punt més inferior, que obliga als exploradors a desfer-se de les ampolles d'aire per tal de poder-lo superar. (Una d'aquestes branques submergides presenta una comunicació directa amb l'*avenc de la Riera*, el qual descrivim en una fitxa apart).

Aquest gran sifó es desenvolupa justament pel dessota del *riu Belcaire*, al punt on descriu un pronunciat revolt obligat per una falla que provoca un brusc canvi de sentit dels estrats, a uns 700 m. al N 50 W de l'entrada de la cova, punt on s'obri l'entrada de l'*avenc de la Riera*, el qual presenta una successió de passos estrets que han precisat d'una laboriosa tasca de desobstrucció metre a metre fins assolir una sala terminal, a un extrem de la qual s'obri l'estret pou escalonat que comunica directament amb la branca del sifó que abans comentàvem, constituint-se així en un important punt de captació de les aigües del *riu Belcaire*.

Un cop superada aquesta galeria sifonant de la cova, s'arriba a una sala rectangular amb una petita derivació lateral, tancada el costat oposat per un pou inundat de 5 m. de profunditat, al fons del qual comença una galeria, també submergida, ascendent que surt després de 23 m. de recorregut subaquàtic a una sala circular de 7 m. d'alçada per 12 de diàmetre, a la

paret oposada de la qual comunica amb una única galeria d'uns 150 m. després dels quals queda tancada per un nou i petit punt sifonat de 3m. al que segueix una nova i ampla galeria de 320 m. acabada per un amuntegament de grans blocs que la tanca, tot impedit la seva exploració pels escafandristes, encara que amb l'equip adequat probablement es trobara algun pas entre els blocs que permetrà prosseguir l'exploració d'aquesta interessant cavitat, però ho creiem difícil mentre no es pugui resoldre l'important problema que representen els dos grans sifons.

Així doncs, la cova de Sant Josep presenta un recorregut total provisional de 2.384 m. sense incloure el desenvolupament de l'avenc de la Riera i altres cavitats accessòries, puix llurs comunicacions i relacions, encara que comprovades, són impenetrables.

RESUM CRONOLÒGIC DE LES EXPLORACIONS EFECTUADES

HISTÒRIA: Durant el *Neolític* foren habitades les balmes i coves accessòries de la sorgència, fet demostrat per les importants troballes arqueològiques que s'han efectuat en les esmentades cavitats, resultant el lloc perfectament habitable per l'existència d'abrics relativament secs al costat d'un important brollador.

Aquesta habitabilitat queda de nou demostrada al pas del temps pel fet d'haver-se establert a les seves rodalies un dels *poblats ibèrics* dels diferents que s'assentaren al voltant de l'actual població de la Vall d'Uixó.

Aquesta cavitat, com hem vist, ha estat coneguda des de temps immemorials i ha estat visitada nombroses vegades durant el transcórrer dels segles, visites motivades principalment pel riu que aflora per ella, o font, com se'l denominava antigament. Cal dir, que tot corroborant el que acabem de comentar, es va trobar al lloc una làpida dedicada a *Caio Cneo Craso*, fill del cònsul romà *Marc Licini Craso*, tot deixant constància de les preferències pel paratge en qüestió, de les properes *colònies romanes*.

Primitivament, la sortida de les aigües de la cova formava un *petit riuuet tributari* del Belcaire, el qual travessava la veïna població de la Vall d'Uixó, fins que el 1.929, al càrrec de l'empresa Vilalta, es realitzaren les obres per a l'assortiment d'aigua potable a la ciutat, tot aprofitant els recur-

sos naturals del riu subterrani de la cova de Sant Josep. (J.A. Cavanilles)

A partir de l'època romana, existeix una absència total de dades que fan referència a la cova, fins el segle XIX durant una celebració de la *festa de les flors*, típica festivitat local, en la que era clàssica la concentració a les rodalies de la *font* de Sant Josep per a menjar la paella, després del qual la gent acostumava a entrar a la cova, costum que sembla ja venia de segles anteriors. No fou fins el 1.901, precisament durant aquesta celebració, quan tingué lloc la més antiga exploració de què tenim notícia. Aquesta fou conseqüència d'una juguesca que consistia en formar dos grups, per a determinar quin era capaç d'entrar més endins; un d'aquests exploradors estigué a punt de sofrir un accident de greus conseqüències a l'entrada de la *Boca del Forn*, en la que la volta arribava pràcticament al nivell de les aigües i deixava un petit pas infranquejat fins llavors, que determinava el màxim punt penetrable del riu a uns 150 m. de l'entrada.

A partir d'aquell moment va anar augmentant l'interès per l'exploració total del curs subterrani del riu, tot organitzant-se una sèrie d'intents que aconseguiren arribar al *Llac Blau*, punt distant 90 m. de la *Boca del Forn*, i on queda tancada bruscament la galeria per un sifó. Cal dir que durant aquestes exploracions va morir ofegat un jove en aigües de les noves galeries. A partir d'aquest moment es va considerar aquest nou sifó com el final efectiu de la cova, i varen començar les primeres temptatives d'acondicionament de la cavitat per a ésser visitada, tot instal·lant-se passarel·les de fusta al llarg del riu subterrani, encara que la veritable urbanització de la cova no tingué lloc fins poc abans de 1.936, - segons explica J. Javieres en un article publicat en un número de principis de l'estiu d'aquell any a l'*Heraldo de Castellón*- data en què desapareixen les passarel·les per a ésser substituïdes per barques; fou necessari per això, la construcció d'una petita presa per tal de mantenir el nivell de les aigües, així com el dragat d'alguns punts que no permetien el pas de l'embarcació i la il·luminació de les galeries. Haurien de passar 14 anys, fins que durant el 1950 tingueren lloc les obres per a la definitiva urbanització de la cova, tot canviant i millorant considerablement la il·luminació i l'eixamplament de la *Boca del Forn*, també es va augmentar el nombre de barques destinades al transport dels visitants.

A aquest fet el segueix un període de calma, fins que al 1960 un grup d'espeleòlegs del G.E. Vilanova i Piera, de València, centra la seva atenció

en el sífo que tancava la galeria del *Llac Blau* i decidiren efectuar unes prospeccions subaquàtiques que varen permetre l'exploració del mateix (*Galeria dels Sifons*), que era constituït per tres punts sifonats amb un recorregut submergit de 3 m., 3m., i 5 m. respectivament, darrera dels quals s'obria nova galeria de dimensions similars a les ja conegudes.

Foren aquestes característiques les que decidiren a l'Ajuntament de la ciutat, a contractar els serveis d'una empresa que s'encarregaria de la voladura amb explosius de la *Galeria dels Sifons* que resultava ser molt més interessant i bella que la zona urbanitzada, doncs era formada per un braç sec de 255 m. de longitud, comunicat per ambdós extrems amb el riu subterrani, que presentava un recorregut de 250 m. fins un nou sífo que els exploradors no arribaren a superar.

Tot seguit varen començar les obres per a la navegació per aquesta nova part de la cova, amb la consegüent il·luminació, quedant així la cavitat totalment urbanitzada al llarg dels seus 790 m. de longitud, tal com la trobem actualment.

Passarien de nou 10 anys més, fins que al 1.971, un grup d'espeleòlegs, aquesta vegada de la *O.J.E. de Castelló*, s'interessaren pel sífo terminal en aquell moment, el qual varen poder passar amb l'ajut de material autònom, i explorar una nova galeria d'uns 40 m. que quedava tancada per un nou punt sifonant que també fou vençut. A l'altre costat s'obria una gran sala amb la volta ensorrada, amb grans blocs amuntegats que tancaven pràcticament el pas vers l'interior de la cavitat, que encara presenta un recorregut de 637 m. nous fins una saleta en la que el riu emergeix per un punt sifonant de 6 m. seguit d'una curta galeria i un nou sífo de 3 m..Foren explorats ambdós fins l'entrada d'una sala totalment submergida. Tres anys més tard, l'Ajuntament de la Vall d'Uixó, mitjançant una empresa especialitzada, procedeix a la voladura de les dues primeres zones sifonants, de 5 m. cadascuna, amb intenció de prosseguir amb la urbanització, però la gran sala ensorrada planteja un seriós problema que encara no ha estat resolt.

L'any següent, al 1.975, la cavitat és visitada per espeleòlegs del *G.E.S. del C.M.B.* que decidiren confeccionar una topografia total de la cova, essent durant aquesta tasca quan varen comprendre que ens trobavem al davant d'un sistema subterrani actiu molt més important del que en un

principi s'havia pressuposat, tot organitzant una campanya de prospecció que comprendria tota la zona hipotètica de captació de les aigües que surten a l'exterior per la cova de Sant Josep.

Durant aquesta campanya, es determina i estudia un karst fòssil situat a la part superior de les *montanyes de Pipa*, al W de l'entrada de la cova. També es tintaren amb fluoresceïna, les aigües engolides per la *Covatilla d'Aïn*, separada 10 Km. de la sorgència de Sant Josep; aquesta operació dóna un resultat que, malgrat no ser l'esperat, va permetre confirmar que es tractaven de dos sistemes hidrològics diferents sense cap tipus de relació, al mateix temps que es va poder fixar aproximadament la zona abraçada pel sistema d'Aïn, així com els seus afloraments, punts de captació i estudi d'algunes de les cavitats que el componen.

Pel que fa referència a la xarxa activa de Sant Josep, s'obtingueren els següents resultats dependents dels treballs efectuats: 1). topografia total del curs subterrani del riu de Sant Josep. - 2) conjuntament amb membres del *C.R.I.S. de Barcelona* s'exploraren tres nous sifons de la cova, de 35 m., 23 m. i 3 m. respectivament, tot conseguint assolir el màxim punt penetrable de la cavitat, que després d'un recorregut d'uns 700m. per galeries i sales verges, acaba en un nou gran ensorrament que sembla tallar les possibilitats de progressió, encara que aquest no sigui el veritable final de la cavitat, sinó que no s'intentà superar degut als equips d'escafandrisme. Aquest punt establia el desenvolupament explorat en 2.384 m. - 3) s'efectuaren aforaments de l'aigua a la seva sortida a l'exterior. - 4). també foren recollits i analitzats alguns exemplars d'insectes i vegetals recollits a l'interior de la cova. - 5) s'estudiaren i exploraren una sèrie de cavitats accessòries i engolidors, alguns d'ells actius temporals, relacionats amb la cova de Sant Josep, tot desobstruint totalment un d'ells, que després de superar els 100 m. de desenvolupament, incideix directament en una de les galeries submergides de la cova. - 6) s'efectuà també la topografia exterior del riu Belcaire, entre el sector comprès entre l'entrada de la cova i l'*avenc de la Guilla*, el qual va permetre la determinació del desplaçament real de la cavitat, així com la seva relació amb altres punts d'absorció.

No significa el fet d'haver assolit el momentani punt màxim penetrable de la cova, que aquesta hagi perdut ja el seu interès, ni el fet d'haver realitzat tots els treballs anteriorment enumerats, que ja no quedi res més a fer en aquesta zona, puix la major part de les conclusions obtingudes, es

poden qualificar de provisionals a manca de més dades que puguin ajudar a ampliar-les, perfeccionar-les, corregir-les, o fins i tot rebatre-les.

L'ORIGEN DE LES AIGÜES

Segons l'estudi hidrològic de *Deputy de Lôme*, que resumim dins l'apartat dedicat als aspectes geològics de la regió, sembla constatat que l'aportament hídric que forma el *riu de Sant Josep*, té la seva procedència en les filtracions de les *serres occidentals de la Vall d'Uixó*.

Malgrat això, una sèrie de característiques ens han fet pensar en la possibilitat que també hi contribuís una pèrdua d'aigua del *Palància*, que dista uns 12 Km. de la sorgència. Aquests fets són els següents:

a) una relativa semblança del cabal que emergeix per *la cova*, que es manté amb poca variació al llarg de tot l'any a excepció de quan es produeixen importants tempestes a la zona W i NW de la cavitat; aquest cabal es situa al voltant d'uns 3.000 l/min.

b) Les troballes de llavors, de regular tamany, a la zona profunda de *la cova*, encara que això no té excessiva importància degut a que la cavitat es desenvolupa molt prop de la superfície.

c) Aquesta tercera raó és potser la més important, doncs *els barquers* ens han comunicat que repetides vegades, i especialment després d'alguna crescuda del riu, han trobat exemplars d'una mena d'anguiles, extrem aquest que ens agradaria poder comprovar, doncs la seua anàlisi permetria una determinació definitiva sobre aquesta hipotètica pèrdua del *Palància*, la qual en cas d'ésser realitat, no s'efectuaria per porositat, sinó per conducte directe d'un tamany més o menys regular.